

Fråga om socialnämnds möjlighet att godkänna ett avtal angående vårdnad, boende eller umgänge när saken är föremål för prövning av domstol

I en anmälan till JO hemställde advokaten AA att JO skulle granska Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun angående handläggningen i samband med godkännande av ett avtal om vårdnad och umgänge. AA hänvisade till de handlingar han skickade med sin anmälan, bl.a. en kopia av en skrivelse ställd till Spånga-Tensta stadsdelsnämnd. I den skrivelsen anförde AA huvudsakligen följande.

I egenskap av ombud för BB får jag härmed begära en förklaring över hur myndigheten har handlagt det ärende som utmynnat i bilagda två avtal mellan CC och BB.

BB ifrågasätter det korrekta i handläggningen och menar att han har blivit förledd att skriva på avtalen, varför de egentligen skall anses ogiltiga eller som nulliteter.

BB ifrågasätter varför myndigheten har medverkat till upprättande av avtal utan att informera undertecknad som är BB:s advokat och som myndigheten har kunskap om. Möjligen har inte heller DD:s advokat, EE, informerats respektive Stockholms tingsrätt förrän avtalen var ett faktum. Myndigheten har kunskap om att parterna har pågående tvistemål i Stockholms tingsrätt angående just de frågor som avtalen omfattar. Vidare ifrågasätter BB om myndighetens beteende med hänsyn särskilt till att myndigheten har kunskap om att han har en psykisk ohälsa och därför äter medicin. Vidare uppger BB att han har förespeglats en annan innebörd av avtalet än vad som är ordalydelsen liksom att han inte har förstått innebörden. Han menar därvidlag att han har fått besked att han inom några månaders tid skall få ett större umgänge än vad som är avtalets ordalydelse liksom att han uppgett att han inte förstått något alls utan blivit tillsagd att skriva på, varvid det då har sagts att det inte blir någon rättegång. Samtidigt har det av honom uppfattats som ett sorts hot för det fall han inte skulle skriva på. Slutligen uppger BB att han av myndigheten fått intryck att han skulle ha ett medbestämmande över sin son FF, tillsammans med DD, vilket torde innebära att han har fått intryck av att de skulle ha en gemensam vårdnad.

De nämnda avtalen innebar att modern DD skulle ha vårdnaden om sonen FF, född 1997, och att BB skulle ha umgängesrätt enligt följande.

Fadern skall träffa FF varje tisdag mellan kl 14-16 samt varje lördag mellan kl 11-15.00. Föräldrarna kommer själva överens om plats för lämning och hämtning av FF.

Undantag får göras när modern har semester.

Detta avtal gäller tills vidare.

Med stöd av 6 kap. 15 a och 17 a §§ föräldrabalken godkände stadsdelsnämnden avtalen den 16 juni 1999 genom familjerättssekreteraren GG.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd i Stockholms kommun anmodades att inkomma med utredning och yttrande med anledning av innehållet i anmälan och därtill fogade handlingar. Efter att i remissvaret ha redogjort för bl.a. handläggningen av det aktuella ärendet avgav stadsdelsnämnden följande yttrande (hänvisning till bilagor har utelämnats).

I föräldrabalkens regler rörande vårdnad, boende och umgänge finns intentionerna att föräldrar i möjligaste mån ska komma överens om de gemensamma barnens omhändertagande och framtid. Möjligheten till samarbetsamtal för att nå enighet har getts stort utrymme.

I Stockholms tingsrätts interimistiska beslut 1999-01-20, anføres under rubriken "Samarbetsamtal och utredning" att "DD motsätter sig samarbetsamtal. Hennes samtycke krävs visserligen inte men hennes inställning i samsyn med vad tingsrätten anfört ovan innebär rimligen att tingsrätten inte kan förordna om sådana samtal i nuläget".

I arbetet med parter i en vårdnadstvist, söker handläggare i möjligaste mån att utreda och hjälpa parterna att lösa sina konflikter. Ett sätt att göra detta är att försöka få till stånd gemensamma samtal inom utredningens ram. I detta ärende var gemensamma samtal ett önskemål från BB redan på ett tidigt stadium och efter en tid var DD villig att ha ett samtal tillsammans med mannen och handläggare. Efter ytterligare ett gemensamt samtal kunde umgänget utformas på ett sätt som båda föräldrarna tyckte var bra och i enlighet med barnets bästa. Detta sätt att arbeta med parter i en tvist förutsätter att båda är villiga att kompromissa och kunna se till barnets bästa.

Som ett led i föräldrars möjlighet att nå enighet och ta eget ansvar rörande barnen, har möjligheten att ingå avtal rörande vårdnads-, boende- och umgägesfrågor införts i föräldrabalken från 1/10-98. Socialnämnden ska antingen godkänna eller vägra att godkänna avtalet utifrån barnets bästa.

I det aktuella fallet har det godkänts då överenskommelsen bedöms vara i enlighet med barnets bästa.

BB anser att han blivit fölledd att skriva på avtalen, att han förespeglats en annan innebörd av avtalen än vad som är ordalydelsen, liksom att han inte förstått innebörden, alternativt inte förstått något alls utan blivit tillsagd att skriva på för att undvika rättegång. Han uppger även att han uppfattat detta som ett slags hot för det fall han inte skulle skriva på.

Vid de tillfällen överenskommelser och avtal diskuterats med parterna, enskilt och gemensamt, har alltid tolk varit anlitad. Denna tolk har på begäran av handläggaren varit extra noga med att förklara innebörden av avtalen och fadern har bekräftat att han förstått.

Handläggaren har inte haft anledning att ifrågasätta att BB är rättskapabel. Han har dock ett sviktande närminne, som han själv är medveten om. Hade BB vidhållit sitt tidigare krav på gemensam vårdnad, hade inget avtal kunnat upprättas, då detta av handläggaren inte anses vara i enlighet med barnets bästa.

BB är också informerad om avtalens karaktär – att ett gällande avtal inte hindrar att vårdnads- och umgägesfrågan prövas av domstol om någon av föräldrarna vill ha en ändring, eller att föräldrarna träffar en ny överenskommelse som godkänns av socialnämnden. De aktuella avtalen är dock giltiga fram till dess nya avtal godkänts eller domstol prövat ärendet. Ingenting hindrar dock BB att genom sitt ombud begära rättens prövning i frågorna om vårdnad och umgänge rörande sonen FF. Vi beklagar att BB upplever att hans ärende inte handlagts korrekt och är beredda att åter förklara och gå igenom villkoren för överenskommelse och upprättande av avtal rörande umgänge och vårdnad inom socialtjänsten.

Rörande kritiken om bristande samarbete med partsombuden och Stockholms tingsrätt kan anföras att i ärenden rörande vårdnad och umgänge med barn är det föräldrarna som vi arbetar med och som måste nå en bärande överenskommelse. Ombuden är till för parterna att konsultera och få råd och stöd från. Ombuden företräder i första hand sina klienter medan socialtjänsten arbetar utifrån ett strikt barnperspektiv. Handläggare i familjerättsliga ärenden har därför vanligtvis ett begränsat samarbete med partsombud. Stockholms tingsrätt har vid två tillfällen underrättats om att avtal var på väg att upprättas och har därvid lämnat ytterligare anstånd för utredningens slutförande.

AA yttrade sig över remissvaret.

I ett beslut den 11 september 2000 anförde *JO André* följande.

Enligt bestämmelserna i 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § andra stycket föräldrabalken har föräldrar möjlighet att sluta avtal om vårdnad, boende och umgänge som – efter godkännande av socialnämnden – får samma verkan som en dom. Socialnämnden skall godkänna föräldrarnas avtal om gemensam vårdnad om det inte är uppenbart oförenligt med barnets bästa. I övrigt skall socialnämnden godkänna föräldrarnas avtal om vårdnad, boende och umgänge om det som har överenskommit är till barnets bästa. Avtalet skall vara upprättat i skriftlig form. Vidare följer av 12 a § socialtjänstlagen (1980:620) att kommunen skall sörja för att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt de nämnda lagrummen.

I förevarande fall pågick en vårdnadstvist vid allmän domstol under den tid då avtal om vårdnad och umgänge träffades mellan föräldrarna och godkändes av socialnämnden. Det finns inte någon bestämmelse som hindrar att socialnämnden godkänner ett avtal under en pågående domstolsprocess, men det torde ändå höra till undantagen att frågan om avtal väcks hos socialnämnden samtidigt som det pågår en tvist vid domstol. Det ligger i sakens natur att nämnden måste agera med försiktighet när det gäller förslag till avtal i frågor som samtidigt är föremål för domstolsbehandling. Självfallet kan nämnden alltid informera om möjligheten att sluta avtal och arbeta vidare med frågan om föräldrarna vill att ett sådant avtal upprättas. När det pågår en domstolsprocess angående samma sak är det emellertid av vikt att parterna tar upp frågan om avtal med sina ombud vid domstolen innan avtalet ingås. Socialnämnden bör därför verka för att föräldrarna tar en kontakt med ombuden. Det finns dock inget som hindrar att nämnden godkänner ett avtal även om någon av föräldrarna inte har tagit en sådan kontakt. Det sagda tar sikte på frågan om slutande av avtal under pågående domstolsprocess och innebär självfallet inte något hinder mot att handläggaren i samtal med föräldrarna alltid arbetar för att försöka nå en uppgörelse i de tvistiga frågorna.

Mot bakgrund av det anförda har jag inte något att erinra mot att stadsdelsnämnden godkände ett avtal om vårdnad och umgänge trots att det pågick en domstolsprocess som rörde samma frågor. Av utredningen hos *JO* framgår det vidare att handläggaren vid två tillfällen informerade tingsrätten om att avtal skulle komma att upprättas.

Det har inte framkommit att parternas ombud vid domstolen även företrädde sina klienter hos stadsdelsnämnden. Om så hade varit fallet hade det givetvis ålegat stadsdelsnämnden att informera ombudet om de kontakter som nämnden hade med

BB Av utredningen framgår inte att handläggaren har påtalat för föräldrarna att de borde kontakta sina ombud vid domstolen innan avtalen undertecknades. Som framgår av det tidigare anförda anser jag att så borde ha skett.

Avslutningsvis kan jag endast understryka vikten av att handläggaren, med hänsyn till rättsverkningarna av ett avtal, lägger stor möda på att förklara för föräldrarna vad det innebär att skriva under ett avtal. Enligt nämndens remissvar var handläggaren noga med att med hjälp av tolk förklara innebörden av avtalen för BB varefter BB bekräftade att han hade förstått. AA har gjort gällande att BB har en annan syn på den saken, bl.a. att han blev förledd att skriva under avtalen och att han inte förstod innebörden av dem. I den delen har följaktligen AA och nämnden olika uppfattningar. Jag finner inte att vidare utredning skulle bringa klarhet i frågan, varför jag inte ser det som meningsfullt att vidta någon ytterligare åtgärd i den delen.